

II. Bâyezid'in hükümdar olarak bulunduğu dönemin önemli olaylarından biri de süphesiz ki Islâm coğrafyasının en bati ucunda, baska bir ifadeyle **Endülüs'teki Müslümanların basına gelen felaket idi** . Bu felaketin başlangıcı

esnasında Osmanlı donanması, uzak denizlerde savaşacak kadar güçlü değildi. Bölgenin Osmanlılara olan uzaklığı ve o sıralarda Cem Sultan'ın, Avrupa'da siyasî bir alet olarak kullanılması bir anlamda Osmanlıların elini ve kolunu bağliyordu. Bunlardan baska, Akdeniz'in öbür ucundaki bu bölgeye ulaşmak için, Osmanlı donanmasının gerektiğinde yardım alabileceği bir liman veya şehir de mevcut değildi.

Bütün bu olumsuz şartlar da nazari dikkate alındığı zaman Osmanlıların bu konuda neden daha faal bir rol oynayamadıkları anlaşılır.

Hicrî 92 (M. 711) tarihinde Kuzey Afrika'yi bastan basa kat eden Müslüman mücahidler, İspanya'ya girdikten sonra orayı terk edinceye kadar Iberik yarımadasını medenî eserlerle süslemiş, çok sayıda kültürel ve sosyal müesseseler meydana getirmişlerdi.

Müslümanlar, İspanya topraklarına ayak basar basmaz, ırk, din, dil, mezheb ve soy farkı gözetmediler. Got, Vandal, Romalı, Hıristiyan ve Yahudi demeyip herkese Müslümanlar gibi haklar tanıdılar. Endülüs (III. Abdurrahman, II. Hakem gibi) büyük hükümdarlar gördü. Parlak devirler yaşadı.Orada (**Kurtuba Camii gibi**) âbideler, (Medinetü'z-zehra gibi) saraylar yapıldı. Doguda Bagdad, batıda Kurtuba, dünya yüzünde Islâm medeniyetinin gözler kamastıran merkezleri haline geldi.

Kurtuba'da kadınlardan alimler, sairler ve muallimler yetisti.

Yedi asrı aşkın bir süre bütün İspanya, Portekiz ve hatta Güney Fransa'da hükümdarlığını kabul ettirmiş olan Islâm hakimiyeti, bütünüyle yok edilmek isteniyordu. Halbuki bu medeniyet, bütün medenî sahalarda Avrupa'nın üstadi, hocası ve mürebbisi olmuştur. Bu hâkimiyet öyle bir medeniyet vücudunda getirdi ki, cihanın en yüksek medenî seviyesine ulaştı. Bu medeniyet, İnsanlığın yüz aklarından olan ilim, fen, edebiyat ve felsefe dahileri yetistirmişti. Medreselerinde okuyan Hıristiyan öğrenciler, sonradan Avrupa'da kral ve Papa olmuşlardı. Endülüs Müslümanları, Avrupa'daki Hıristiyanlara sadece maddî değil, manevî hasletlerde de öncülük yapmışlardı. İnsanlık, baskalarını da düşünme, müsamaha gibi konuları anlayıp kavramada onlara hocalık yapmışlardı.

Bilindiği gibi Endülüs (Vandelozya veya Andalousie), İspanya'nın güney eyaletinin adı idi. Müslüman orduları Iberik yarımadasını (günümüzde İspanya ve Portekiz devletlerinin buldukları yarımada) feth etmeye başladıkları zaman bu topraklara "Endülüs" adını

verdiler.

Istanbul'un 1453 senesinde fethi, diger Islâm ülkelerinde olduğu gibi **Beni Ahmer Devleti**'nde de büyük bir sevinçle karsılanmisti. Zira, Istanbul'un fethi, Endülüs'teki bu son Islâm devleti açısından, Hıristiyan dünyasının tehditlerine karşı yardım talep edebilecekleri yeni ve büyük bir Müslüman gücünün doğusu anlamına gelmekteydi. Böylece Endülüs Müslümanları ile Osmanlılar arasında hissî bir alaka tesis edilmiş oluyordu. Gerçi 1477 senesinde

Girnata halkının

, Hıristiyanların baskıları yüzünden içinde buldukları zor şartlardan haberdar etmek ve yardım istemek üzere,

FâtiH Sultan Mehmed'e bir elçi gönderdikleri belirtilmektedir

. Bununla beraber, Endülüslülerle Osmanlılar arasındaki bilinen bu ilk doğrudan ilişki ve haberleşme hakkında daha fazla bir bilgiye sahip değiliz. İç çekimlerden dolayı küçülüp Hıristiyanlara yem olmaktan kurtulamayan Endülüs'ün (Beni Ahmer Devleti), son şehri olan Girnata da Kral Ferdinand ile Kraliçe Izabella'nın eline düşmek üzereyken Girnata'nın son hükümdarı Ebû Abdullah es-Sagır, Afrika hükümdarlarından olduğu gibi Istanbul'dan da yardım ister. Fakat beklenen yardım sağlanamaz. Ebû Abdullah es-Sagır, 891 (1486) yılında Istanbul'a bir elçi göndererek Bâyezid'den yardım istiyordu. Elçinin elinde parlak bir de kaside vardı. Ebu'l-Beka Salih b. Serif er-Rundî'ye ait olan bu mersiye,

Hıristiyanlar tarafından Endülüs'teki Müslümanlara yapılan zulüm ve iskenceyi anlatıyor, onların çektikleri ızdırabi dile getiriyordu. Manzum olarak Türkçe'ye de çevrilen bu mersiye'nin bir kısmı şöyledir:

Hengam-i tamamında gelir her seye noksan,

Ömründeki hosluklara aldanmasın insan,

Her şey mütehavvil, bu fena sence de meshûd,

Bir lahza meserret göreni, kahreder ezman

.....

Siz, Endülüs'ün halini hiç duymadınız mi?

Her kabile etmişken onu âleme destan,

Acizleri, sizden ne kadar istedi imdad,

Hep öldü, esir oldu, kimildanmadi insan.

.....

Dün, her yere sultan iken onlar, bugün eyvah...

Küfr ellerinin hükmüne kulluk ile nalân,

Görseydin eger onlari bikes ve mütehayyir

Eylerdi sana zilletin envaini ilan

.....

Görseydin o aglasmayi onlar satilirken,

Saskin hale getirirdi seni ahval ile ahzân

Ya Rabbi! Ayırdılar mâder u tifli (çocuk ile annesini)

Eylerse teferruk nasıl ervah ile ebdân (ruhla bedeninin ayrılması gibi).

Yardımin istendiği sırada **II. Bâyezid, bir taraftan Çukurova'da Memlûklular'la, diğer taraftan kendisine karşı taht mücadelesi veren karesi Cem Sultan olayı ile meşgul idi.**

Nitekim, Endülüs Tarihi adlı eserinde, bu konuya temasla, elçilerin gönderildiğine dair eski tarih kitaplarındaki bilginin doğru olmadığı anlatılarak şöyle denir: Hakan-i müsarunileyh (II. Bâyezid) reis-i mezheb-i ruhanî olan Papa'ya iki elçi göndermekle, sayet kral Girnata muhasarasında ısrar ve Müslümanları zarara sokarsa, ülkesindeki Hıristiyanlar hakkında da aynı muamelenin yapılacağını bildirerek krala vasiyette bulunmasını istemişti. Cem Sultan meselesi gözönüne alındığı zaman bu rivayetin (yani elçi göndermenin) doğru olmadığı anlaşılır. Osmanlılar, bu dönemde, Memlûk gâilesi ile meşgul olmalarına rağmen, Girnata heyetini ümitsiz ve üzüntülü bir şekilde göndermek istemiyorlardı. B

unun için bir donanma tertibi ile Akdenize açılmasını sağlamış ve Cebel-i Tarık ile Sebte sahillerine taarruz etmek suretiyle Hıristiyanların, Müslümanlar üzerindeki ağırlığını hafifletmek istemişlerdi.

Bununla beraber o dönemde Portekiz deniz kuvvetlerinin diğer devletlerle mukayese edilmeyecek kadar büyük olması ve o sıralarda Osmanlıların ne Mısır, ne de Tunus gibi bir Kuzey Afrika devleti ile anlaşmasının bulunmaması, donanmanın fazla bir şey yapmadan dönmesine sebep olmuştur. Böylece bu müracaattan önemli bir sonuç alınamadı. Bununla beraber, Girnata'nın müracaatından bir sene sonra Kemal Reis komutasında, İspanya sularına bir Türk donanması gönderildi. İspanya kıyılarına vuran Kemal Reis, buradaki bir kısım Müslüman ve Yahudiyi kurtararak İstanbul'a getirmişti.

Hammer ise, Sultan Bâyezid'in Endülüs Müslümanları ile ilgili faaliyetleri hakkında şu bilgiyi verir:

"Davud Pasa, Karaman asi asiretlerini itaat altına aldığı sırada Sultan II. Bâyezid, İstanbul'da elçileri kabul ediyordu. Bunlar içinde gerek itimatnâmesinin şekli, gerek maiyetindeki şahıslar bakımından en çok dikkat çeken, İspanya'nın son İslâm hükümdarının elçisi idi. Beni Ahmer'den Girnata hükümdarı olan bu zat, Aragon ve Kastil Kralı Ferdinand tarafından ağır bir baskı altında bulunuyordu. Müslüman olmayanların istilaları karşısında "Sultanu'l-Berreyn ve Hakanu'l-Bahreyn'den yardım dilemekte idi. Elçinin itimatnâmesi, Elhamra padisahlarının romantik ve sövalye ruhuna uygun yazılmıştı. Bu, Müslümanların ugradıkları ızdırabı belirten ve İslâm'ın İspanya'da içinde çirpindiği düşüsü dile getiren ve nihayet 700 yıldır bu kitada hüküm sürdüğünden sonra yakında buradan çıkarılacaklarını ifade eden Arapça bir kaside idi. En etkili ve dokunaklı tarzda İslâm milletlerinin ve hükümdarlarının yardım ve merhametlerini diliyordu.

Bâyezid, dindar ve aynı zamanda sair olduğu için, İspanya sahillerini tahrib etmek üzere bir donanma göndermekle buna cevap vermiş oldu. Donanma komutanlığını Kemal Reis adı ile Hıristiyan donanmalarına korku salan amirale tevdi etti. "

Beni Ahmer Devleti, Osmanlılara bas vurduğu gibi **Memlûk Devleti'ne de müracaat etmişti.** Fakat kuvvetli donanmalarının bulunmaması yüzünden onlar da yardım edemediler. Bununla beraber Memlûk hükümdarı, Endülüs Müslümanlarına yapılan mezâlimi önlemek için Papa'yı ve Ferdinand'ı tehdit ederek, sayet İspanyollar Girnata Müslümanlarından el çekmezlerse bütün Filistin Hıristiyanlarını Kamame (Kimame) Kilisesi'nde kestireceğini ve Hıristiyanlara Suriye ile Kudüs kapılarını kapatacağını söylemek üzere bir heyet göndermişti. Fakat bunun da bir tesiri olmadı.

Bütün bu olaylardan sonra **Beni Ahmer Devleti, Ocak 1492 (29 Safer 897)'de 55 maddeden mütesekkil bir muahede ile teslim oldu.**

Böylece hakimiyetleri sona erdi. Akd edilen muahede ve teslim şartlarına göre Müslümanlara hangi şekilde olursa olsun kötü muamelede bulunulmayacağı gibi onların cemaat hakları da tanınacaktı. Fakat bu ahde ancak üç hafta riayet edildi. Bundan sonra gün geçtikçe dozu artırılmak suretiyle orada kalmış olan Müslümanlara yapılmadık eza ve iskence kalmadı. Bu arada kurtulmak için oradan çıkmak isteyenlere de müsaade edilmiyordu. Çünkü Müslümanlar, san'atkâr ve iş sahibi idiler. Fen, ilim, san'at ve ziraat erbabinin çoğu Müslümanlardandı. Bunların gitmesi halinde memleket bu işlerden mahrum kalacaktı. Bununla beraber fırsat bulanlar kabileler halinde Afrika sahillerine can atıyorlardı. Bunlardan bir kısmı da korsanlık yapmak suretiyle İspanyolları tehdit ediyorlardı.

Öyle anlaşıyor ki Osmanlı Devleti, muhtelif sefer ve gâileler sebebiyle Endülüs Müslümanlarına istenildiği şekilde yardımda bulunamamıştı. Ancak XVI. asrın ortalarından itibaren bu işi Cezayir beylerine bırakmıştı. **Bunun için, Kaptan-i Derya ve Cezayir Beylerbeyi olan Kiliç Ali Pasa'ya gönderilen Zilkade 977 (Nisan - Mayıs 1570) tarihli bir hükümlerle İspanya'daki Müslümanlara yardım etmesi emredilmişti. Bunun sonucu olarak birçok Müslüman ve Yahudi Afrika sahillerine geçirilmişti. Bunlardan bir kısmı da Adana, Üzeyr, Tarsus, Sis ve Trablussam sancaklarına yerleştirilmiştir. Bu muhacirler, kendilerini toplayıp üretici bir hale gelmeye kadar bes sene müddetle bütün vergi ve resimlerden muaf sayılmışlardır.**

Müslümanların, İspanya ve Portekiz'in bulunduğu İber yarımadasındaki hâkimiyetleri **sekiz asra** yakın sürmüştü. Bu hâkimiyet, 2 Ocak 1492'de Girnata'nın Katolik hükümdarlara teslim olması ile son bulmuştu. Böylece, tarihin bir devresi kapanmış oluyordu. Zira İspanyolların Girnata'yı işgalleri ve bu esnada işledikleri cinayetler, medeniyet tarihi bakımından silinmez bir leke olarak kalacaktır. Onlar, yaptıkları ile tam bir barbarlık örneği sergilemişlerdir. Kendilerine medeniyet öğreten ve bu konuda üstadları olan Müslümanların seviyesine ulaşamadıklarını isbat

etmişlerdir. Katolik bir Kardinal'in emriyle

Girnata sehrinin büyük meydanında 500.000 kusun cild yazma kitap yakilmisti.

Müslümanlar, bütün Avrupa kütüphanelerindeki kitapların yekûnundan fazla olan bu kitapları, sekiz asırdan beri dünyanın her tarafından toplamışlardı. İnsanlık âlemi, bu kitapların yakılmasından doğan boşluğu, bugüne kadar telafi edememiştir. En değerli müelliflerin en değerli eserleri, atese atılmısti.

Bu tarihlerde Avrupa'da 10.000 cild kitabı bir araya getiren hiç bir kütüphânenin bulunmadığını belirtmek gerekir.

Kral Ferdinand ile Kraliçe Izabella'nın, Müslümanlara verdikleri sözlerini tutmadıklarını, medeniyet ve kültür ürünü kitapların nasıl yakıldığını, Müslümanların nasıl iskencelere tabi tutulduğunu Hristiyan bir araştırmacı şu sözlerle ifade eder:

" Katolik majesteleri Ferdinand ve Isabella, Müslümanların tabi tutuldukları teslim şartlarına bağlı kalmada başarı gösteremediler. Kraliçenin özel günah çıkarma papazı Kardinal Ximenes de Cisneros'un komutası altında tertiplenen ve geride kalan Müslümanların kılıç ve zor kullanılmak suretiyle irtidad (İslâm'dan dönme) ettirilip Hristiyan dinine sokulmaları maksadına matuf bir askerî hareket 1499 yılında başlatıldı. Bu kardinalin ilk işi, İslâmî konularda kaleme alınmış el yazması kitapları toplatıp yaktırmak suretiyle piyasadaki dolasını durdurmak olmuştur. Şimdi artık Girnata sehri, Arapça yazılmış bu kitapların yığınlar halinde yakılmasından oluşan "senlik atesleri"ne sahne oluyordu. Engizisyon adı verilen iskence ve zulüm hareketleri, müessesevî bir hale getirilmiş ve yoğun bir biçimde devamlı işler halde tutuluyordu ." Bu yazar, Müslümanlara karşı yapılan iskence ve yakılan binlerce cild kitabın maruz kaldığı insanlık dışı davranışı ne kadar yumuşatmaya çalışsa da yine de dindaslarının islediği bu cânıyane hareketten bahsetmeden geçemiyor.

Girnata, Arapların her türlü dinî hürriyetlerine, can ve mallarına dokunulmamak şartıyla teslim olmuştur. Fakat Katolikler'e göre " Kâfir Müslümanlar"a verilmiş sözün hiç bir ehemmiyeti olamazdı. Böylece, Yeniçağın esiginde beser tarihinin en büyük yüzkaralarından biri irtikâb edildi. İnsanlığın müsterek malı olması icab eden medeniyetin, o çağ için en zarif olan dallarından biri sistematik bir şekilde imhaya başlandı. Hele cihanın en büyük kütüphânesinin merasimle yakılması, yakın zamanlarda bütün İspanyollar tarafından bile lanetlenmiş bir hadisedir.